

Albanië

In geuren en kleuren

Gerda Mulder

Albanië

In geuren en kleuren

Skanderbeg Books

Van Gerda Mulder verscheen ook:

Een fascinatie voor Theth. Het Albanese bergdorp van A. den Doolaard.

Met Herman Zonderland (fotografie). Skanderbeg Books 2012

A Passion for Theth. Albania's Rugged Shangri-La.

Met Robert Elsie (tekst) en Herman Zonderland (fotografie).

Een vermeerderde editie in het Engels. Skanderbeg Books 2014.

Pasioni për Thethin. Parajsa e epërme e Shqipërisë.

Albaneestellige uitgave van de vermeerderde Engelse editie.

Skanderbeg Books 2018.

Tirana. Odyssee Reisgids. 2017.

Kosovo. Odyssee Reisgids. 2019.

Noord-Albanië. Odyssee Reisgids. 2019.

In voorbereiding:

Zuid-Albanië. Odyssee Reisgids. 2022.

Met dank aan: Flutura Aça, Klarita Bistika, Poli Loman, Fatos Lubonja, Kees Paling, Etleva Pushi, Rezarta Reçi en Rudina Xhunga.

© Gerda Mulder en Skanderbeg Books, Utrecht 2022

Omslagfoto: © Gerda Mulder. *Markt op de Rruga Kolë Idromeno, Shkodra, 2017.*

Fotoredactie: Gerda Mulder

Fotobewerking: Ron Olij | Herman Zonderland

Kaart: Y.T. Bouma, Leusden

Vormgeving omslag en binnenwerk: Sz+, Ron Olij, Utrecht

ISBN 978 90 76905 13 6

NUR 508

www.skanderbegbooks.nl

Inhoud

Inleiding	7
Shkodra	9
Boottocht van Koman naar Fierza	35
De grote bergen (Malësi e Madhe)	43
Stranden van Noord-Albanië	63
Durrës	70
Berat	81
Fier en Apollonia	97
Nationaal park Divjaka Karavasta	106
Tirana	118
De Albanese Riviera	130
Saranda	141
Ksamil en Butrint	151
Gjirokastra	162
Titels over Albanië	174
Fotoverantwoording	176

Inleiding

Albanië. Een land op de Balkan dat bijna vijftig jaar potdicht zat. Streng socialistisch, geleid door een dictator met een ijzeren vuist. Een land waar individuele toeristen beslist niet welkom waren. Albanië was een onbekend, spannend, geheimzinnig land.

Pas de afgelopen tien jaar werd het een mogelijke vakantiebestemming. De feitelijke doorbraak van het toerisme vanuit Nederland kwam met de rechtstreekse lowbudgetvluchten naar Tirana. Die trokken de avontuurlijke en nieuwsgierige reizigers over de streep die een kijkje wilden gaan nemen. Ze ontdekten stille zandstranden, woeste bergen, wilde rivieren, archeologische opgravingen en beeldschone Ottomaanse stadjes. Ze werden aangenaam verrast door het bruisende uitgaansleven van de relaxte hoofdstad Tirana. 'Bestemming Albanië' werd een tip voor insiders, een reisadvies dat je doorgaf aan goede vrienden.

Ik wist al eerder hoe bijzonder Albanië was. Reizend met groepen politieke toeristen door het 'experiment' Albanië zag ik hoe de tijd hier leek te hebben stilgestaan. We reden per bus over autoloze wegen door ongerepte landschappen, zagen de boerenbevolking in klederdracht werken op het land, passeerden vervuilende fabrieken. We registreerden angst en onvrijheid bij de spaarzame ontmoetingen met gewone Albanezen.

In 1991 viel het regime. Er volgde een onvoorstelbare chaos met vernielingen van het gehate staatseigendom; grote werkloosheid was het gevolg. Ik zag op tv hoe Albanezen massaal hun nu eindelijk 'vrije' land ontvluchtten naar buurlanden Italië en Griekenland. In de jaren daarna werd rigoureuus de vrije markt economie ingevoerd, met behulp van de Europese Unie, de vs en de Wereldbank.

In 1994 kwam ik terug in een onherkenbaar veranderd Albanië, bezocht oude vrienden en hoorde hun tragische verhalen... Ik ben er sindsdien blijven komen en kreeg nieuwe vrienden. Elk jaar maakte ik vanuit de hoofdstad Tirana reizen door heel het land; nu ook door gebieden waar ik in de socialistische tijd niet mocht komen.

Ik begon wekelijks te bloggen voor een reisbureau, waarin ik mijn ontmoetingen en belevenissen in Albanië kon verwerken.

Dit boek is een selectie van en bewerking van mijn vele blogs. Ik beschrijf de Albanese plekken waar ik graag kom, die ik goed ken en andere Nederlandse bezoekers aanraad: interessante steden, bijzondere natuurgebieden en stranden.

Iedereen die voor het eerst Albanië bezoekt, beveel ik de twee Unesco steden *Berat* en *Gjirokastra* aan in het zuiden. Daar sta je – veel meer dan in de moderne hoofdstad Tirana – middenin de eeuwenoude Ottomaanse geschiedenis van het land.

Ook mijn favoriete stad in het noorden, *Shkodra*, aan het gelijknamige meer, is zo'n aanrader. Een cultuurstad met een Italiaanse uitstraling. Het is ook hét vertrekpunt voor trips naar de Albanese Alpen en de beroemde boottocht over het *Koman-stuwmeer*.

De hoofdstad Tirana is een must vanwege het beroemde Skanderbegplein, interessante musea en natuurlijk de uitgaanscultuur in de wijk Blloku met koffiebars, terrassen en restaurants.

Albanië heeft een enorm lange kustlijn met nog steeds geweldige stranden; vooral die aan de Albanese Riviera zijn mooi. Tot 1990 stonden alleen in de badplaatsen Durrës en Saranda hotels aan het strand. Dat is nu totaal anders! Die betonnen hoogbouw langs de hele kust vervult me wel in toenemende mate met zorg.

Langs de kust liggen tussen de stranden in ook natuurparken en reservaten aan stille lagunes die ik heel graag bezoek, zoals *Velipoja*, *Kune Vain Tale*, *Patok* en *Divjaka*. En interessante Griekse en Romeinse opgravingen vlak bij zee, zoals *Apollonia* en *Butrint*.

Tot slot: Albanië heeft helaas ook lelijke plekken en gebouwen. Uit het socialistische verleden dateren vervallen fabrieken en mijnen, grote schuren van staatsboerderijen, duizenden paddenstoelvormige betonnen verdedigingsbunkers tegen een ooit te verwachten buitenlandse inval. Ze zijn nu overbodig, brokkelen langzaam af en staan overal te verkommeren in het prachtige landschap. Van later dateren half afgebouwde huizen en hoge betonnen torenflats in het centrum van Tirana die de historie verstikken. Albanië is nog steeds schitterend, maar voor hoe lang nog?

Veel leesplezier,
Gerda Mulder

Shkodra

De allereerste Albanese stad die ik ooit bezocht, lang geleden, was Shkodra. We reisden in een groep, individueel reizen mocht niet. Na het verlaten van Joegoslavië – dat was toen nog één land – reden wij vanaf het Albanese grensplaatsje Han i Hotit over een smalle weg langs het Meer van Shkodra naar de eerste grote stad. Onderweg keken we onze ogen uit. Vooroorlogse landschappen. Eindeloze glooiende velden met mais, tabak en zonnebloemen. Er reden geen auto's of tractoren; af en toe passeerden we een paard en wagen. Overal bewerkten groepjes vrouwen, gekleed in prachtige rood-witte gestreepte klederdrachten, met zeisen en eggen het land.

Albturist Hotel Rozafa, het enige hotel in Shkodra, was de eerste stop. Na de lunch maakte onze groep, vergezeld door de tolk, een wandeling door de stad. Ik zag in het parkje naast het hotel een borstbeeld van Lenin; op de volgende straathoek een borstbeeld van Stalin.

De binnenstad van Shkodra was heel aantrekkelijk, had een zonnige, mediterrane uitstraling. Er was een hoofdstraat vol charmante, een beetje vervallen statige panden van twee verdiepingen, met zuilen, trappen en ornamenten in zachte pasteltinten: abrikoos, lichtroze, vuilgeel. Daarin waren een paar koffiehuisen en staatswinkels gevestigd.

We werkten als politieke groep een druk excursieprogramma af met veel fabrieken en landbouwcoöperaties. De tweede dag kregen we een rondleiding door het Atheïstisch Museum, waar de – door de Albanese socialistische partij verbannen – godsdienst belachelijk werd gemaakt en de bekende spreuk van Marx: 'Godsdienst is opium van het volk' prominent ingelijst aan de muur hing.

Daarna bezochten we een imposante katholieke kathedraal waar alle kruisbeelden, muurschilderingen en versieringen waren weggehaald en die nu als sporthal fungeerde. Een paar jongeren nodigden ons uit voor een kort partijtje volleybal.

Na dat eerste bezoek kwam ik nog heel vaak terug. Shkodra werd uiteindelijk mijn meest favoriete stad in Albanië. Ze is dat nog steeds. Dat kwam door verschillende factoren. Allereerst

Rruga Kolë Idromeno, Shkodra, 1994.

door haar magnifieke ligging, in een vlakte tussen het prachtige blauwe Meer van Shkodra en uitlopers van de Albanese Alpen en tussen drie wild stromende rivieren: de Kir, de Drin en de Buna.

In de tweede plaats door haar architectuur. Shkodra is een overzichtelijke, prettige stad met veel laagbouw, witte traditionele huizen met rode daken die in ommuurde tuinen staan. De wijkindeling en het stratenpatroon zijn nog hetzelfde als op oude plattegronden, met christelijke en moslimwijken. De belangrijkste historische straten met hun fraaie oude panden in pastelkleuren, die mij zo aanspraken tijdens mijn eerste bezoek, zijn gerestaureerd met subsidies van de Europese Unie.

Ook de fotografie is een reden voor mij om regelmatig naar Shkodra te gaan. Ik werkte lang bij het Nederlands Fotomuseum en had contact met het Marubi Fotomuseum in Shkodra. Ik wilde graag op de hoogte blijven van nieuwe exposities uit hun interessante collectie.

Ik blijf geïnteresseerd in de bewogen geschiedenis van deze stad en haar bewoners, die zoveel hebben geleden. Ik kom er ieder jaar een paar dagen, bekijk tentoonstellingen en fotobo-

ken, ontmoet nieuwe mensen en ontdek altijd weer nieuwe straatjes, huizen, binnenplaatsen, cafés, marktjes, winkels en musea.

Eeuwenlang een Ottomaanse vesting

Hoe het begon: als een Illyrische nederzetting met een haventje en een vesting in de vierde eeuw vC. Die nederzetting groeide uit tot een strategisch gelegen stad die alle omringende grote rijken wel wilden inlijven. Het duizelde me toen ik de geschiedenis van alle invasietroepen doornam. Ik probeerde me voor te stellen hoe achtereenvolgens Romeinse, Byzantijnse, Servische en Venetiaanse legers de stad binnentrokken of binnenvoeren en wat dat betekende voor de inwoners...

Toen begonnen, aan het eind van de vijftiende eeuw, de Ottomaanse sultans met hun enorme legers de Balkan te veroveren. Een gelegenheidscoalitie van Venetianen en Albanese feodale families verdedigde wanhopig de stad in het fort en de haven. Vijfentwintig jaar wisten ze stand te houden, maar uiteinde-

Binnenplaats cultureel centrum Arca, Shkodra, 2021.

lijk stonden ze machteloos tegenover het wereldrijk dat telkens nieuwe troepen kon aanvoeren. Shkodra viel uiteindelijk in Ottomaanse handen en maakte vervolgens vijf lange eeuwen deel uit van het gigantische Ottomaanse Rijk.

Pas in de negentiende eeuw, met het opkomend nationalisme, moesten de sultans in het langzaam afbrokkelende Ottomaanse Rijk wel concessies doen op gebied van godsdienstige en culturele vrijheden. Oostenrijkse en Italiaanse priesters trokken naar Shkodra en openden daar lagere scholen, gymnasia, seminaries en bibliotheken. Ze bouwden kerken. Begin twintigste eeuw publiceerden priesters ook tijdschriften en boeken in de Albanese taal, via hun eigen uitgeverijen en gedrukt op eigen drukpersen. Shkodra werd het centrum van een bloeiend katholiek leven.

In de stad vestigden zich ook steeds meer buitenlandse ambassades en consulaten. Dat betekende dat er diplomaten en journalisten gingen werken, wat met de aanwezigheid van intellectuelen, dichters en schrijvers zorgde voor een kosmopolitische sfeer. Shkodra werd een culturele vrijplaats.

Eindelijk onafhankelijk

Shkodra heeft tijdens de Eerste Balkanoorlog van 1912-1913 verschrikkelijk geleden. De stad werd maandenlang omsingeld door het Montenegrijnse leger

In de Eerste Wereldoorlog werd Shkodra compleet onder de voet gelopen door Montenegrijnse en Oostenrijkse troepen die heel Noord-Albanië bezetten. Het Ottomaanse leger werd verdreven en verdween uiteindelijk uit bijna de hele Balkan.

Pas in 1920 werd de – al in 1912 formeel uitgeroepen – Albanese onafhankelijkheid ook echt werkelijkheid. In de nieuwe hoofdstad Tirana werd een feodale landeigenaar, Ahmed Zogolli, minister en premier; later riep hij zichzelf uit tot koning Zog. Hij was een autoritaire heerser, stimuleerde de Albanese economie, maar leverde het land feitelijk uit aan de Italianen. Die boorden naar olie, exploiteerden kopermijnen in de bergen en namen langzamerhand de hele Albanese economie over. In 1939 vielen de Italianen Albanië binnen en dwongen koning Zog in ballingschap te gaan. Zog zag zijn geboorteland nooit meer terug.